Omgevingsdienst
noordzeekanaalgebied

Ebbehout 31
1507 EA Zaandam
088-5670200

www.odnzkg.nl

Stichting Natura Artis Magistra
Postbus 20164
1000 HD Amsterdam

Betreft: Definitief besluit Omgevingsvergunning

Zaaknummer
10470821

Documentnummer
21164366

Uw kenmerk
AQ - Diorama

Datum
5 november 2021

Datum aanvraag:	15 juli 2021
Locatie:	Plantage Middenlaan 53 te Amsterdam
Onderwerp:	Wijzigen rijksmonument Aquariumgebouw i.v.m. verwijderen van asbest
Aanvraagnummer:	OLO-6238435

Geachte mevrouw,

Hierbij ontvangt u een besluit van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam, waarbij een omgevingsvergunning is verleend voor het wijzigen van een rijksmonument i.v.m. het verwijderen van asbest (onder meer bij het Diorama) in het Aquariumgebouw op de locatie Plantage Middenlaan 53, gelegen in de dierentuin Artis te Amsterdam.
Dit besluit is namens genoemd college genomen door de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied.

In het besluit motiveren wij waarom de vergunning verleend is. Het besluit is als volgt opgebouwd:
A – Onderwerp
B – Procedurele aspecten
C – Inhoudelijke beoordeling
D – Besluit (inclusief voorschriften)
E – Bijlagen
Aan het einde van het besluit staat op welke wijze u beroep kunt instellen.

Een kennisgeving van het besluit wordt gepubliceerd op de websites http://www.officielebekendmakingen.nl (Gemeenteblad) en loket.odnzkg.nl.

OMGEVINGSVERGUNNING

A. ONDERWERP

Wij hebben op 15 juli 2021 een aanvraag om een omgevingsvergunning ingevolge de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (verder: Wabo) ontvangen van Stichting Natura Artis Magistra voor het wijzigen van een rijksmonument i.v.m. het verwijderen van asbest (onder meer bij het Diorama) in het Aquariumgebouw op de locatie Plantage Middenlaan 53, gelegen in de dierentuin Artis te Amsterdam.

De aanvraag bestaat uit de volgende Wabo-activiteit:

- het slopen, verstoren, verplaatsen of wijzigen van een beschermd monument of het herstellen, gebruiken of laten gebruiken van een beschermd monument op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht (artikel 2.1, eerste lid, onder f, van de Wabo).

B. PROCEDURELE ASPECTEN

Het besluit op uw aanvraag van 15 juli 2021 is voorbereid volgens de uitgebreide voorbereidingsprocedure als bedoeld in paragraaf 3.3 van de Wabo.
Voor zover de aanvraag betrekking heeft op het slopen, verstoren, verplaatsen of wijzigen van een beschermd monument in de zin van artikel 2.1, eerste lid, onder f, Wabo, merken wij op dat het project behoort tot een activiteit waarvoor ingevolge artikel 6.4, eerste lid, onder a, van het Besluit omgevingsrecht (Bor) advies moet worden gevraagd aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Daarom is de uitgebreide procedure van toepassing.
Het besluit op uw aanvraag heeft de volgende stappen doorlopen:

Terinzagelegging ontwerpbesluit

Deze omgevingsvergunning waarvoor de uitgebreide procedure gevolgd moet worden, wordt voorbereid volgens de uniforme openbare voorbereidingsprocedure (uov) van afdeling 3.4 van Algemene wet bestuursrecht.
Op 18 september 2021 is de terinzagelegging van het ontwerpbesluit bekendgemaakt op de websites http://www.officielebekendmakingen.nl (Gemeenteblad) en loket.odnzkg.nl.
Het ontwerpbesluit heeft zes weken ter inzage gelegen. Gedurende deze periode is een ieder in de gelegenheid gesteld om zienswijzen naar voren te brengen.

Zienswijzen

Van deze gelegenheid is geen gebruik gemaakt.

C. INHOUDELIJKE BEOORDELING

Slopen, verstoren, verplaatsen of wijzigen van een beschermd rijksmonument
(artikel 2.1, eerste lid, onder f, Wabo)

Voor de activiteit 'slopen, verstoren, verplaatsen of wijzigen van een beschermd rijksmonument' is een omgevingsvergunning nodig. Het project is beoordeeld aan de toetsingscriteria als bedoeld in artikel 2.15 van de Wabo.

Ingevolge artikel 2.15 van de Wabo kan de omgevingsvergunning slechts worden verleend indien het belang van de monumentenzorg zich daartegen niet verzet. Bij de beslissing op de aanvraag houdt het bevoegd gezag rekening met het gebruik van het rijksmonument.

Het bouwwerk binnen dit project is aangewezen als beschermd rijksmonument en ingeschreven in het monumentenregister onder nummer 4108.

Advies monumentencommissie
Voor het project is advies gevraagd aan de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit Amsterdam als bedoeld in artikel 15, eerste lid, van de Monumentenwet 1988.

Het project is op 1 september 2021 ter beoordeling voorgelegd aan de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit Amsterdam. De Commissie Ruimtelijke Kwaliteit Amsterdam is van oordeel dat het belang van de monumentenzorg zich niet verzet tegen de uitvoering van het project. Bij dit oordeel heeft de commissie rekening gehouden met het gebruik van het monument.
De commissie adviseert als volgt:

Aanleiding
Vooruitlopend op de restauratie van het Aquariumgebouw van Artis worden met asbest besmette ruimtes gesaneerd. In het gebouw bevindt zich ook het Heimans Diorama, dat een Texels duinlandschap weergeeft, bestaande uit een beschilderd doek en een stilleven. Ook in het diorama is asbest aangetroffen.
De centrale vraag is of met de voorgestelde aanpak de bijzondere cultuurhistorische waarde van het Heimans Diorama voor de toekomst voldoende is geborgd.

Kader
Beleidskader toetsing ingrepen en/of herstel van Monumenten 2016
Monument: Rijksmonument

Conclusie
De noodzaak tot het verwijderen van het duinlandschap dat een onderdeel is van het diorama is aangetoond. Het is positief dat het doek van het diorama wordt gesaneerd en gerestaureerd.
Als voorwaarde wordt opgenomen dat het diorama moet worden teruggebracht met het doek en duinlandschap, met de driedimensionale opname van de opstelling als uitgangspunt. Aanpassingen zijn hierbij mogelijk.

Onderbouwing
Er is aangetoond dat het verwijderen van het asbest uit het duinlandschap van het diorama niet mogelijk is en de commissie begrijpt dan ook dat het aanwezige duinlandschap helaas als verloren moet worden beschouwd. Het doek zal daarentegen gesaneerd worden en tijdelijk elders worden opgeslagen. Het is positief dat alle onderdelen minutieus geïnventariseerd en gedocumenteerd zijn, zowel twee- als driedimensionaal.
Dit diorama is een zeldzaam exemplaar en van bijzonder hoge cultuurhistorische waarde. Door de verwevenheid met het gebouw is het ook van hoge monumentale waarde als interieurensemble van gebouw gebonden collectieonderdelen. Het diorama past in de traditie van Artis en natuureducatie. Deze rijke geschiedenis is zeer waardevol.
Uitgangspunt voor het herbouwen van het diorama zou het doek met een duinlandschap moeten zijn. Deze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De manier waarop de natuur getoond wordt zou kunnen met gebruik van moderne middelen, maar de historie moet te ervaren blijven. Voor de wijze van verlichting zijn aanpassingen mogelijk.

De Commissie Ruimtelijke Kwaliteit is van oordeel dat onder bovengenoemde voorwaarden het belang van de monumentenzorg zich niet verzet tegen het verlenen van de omgevingsvergunning. Bij de beoordeling van het project is rekening gehouden met het gebruik van het rijksmonument.

Wij nemen dit advies over.

Advies Rijksdienst voor het Culureel Erfgoed
Het bouwwerk wordt beschermd door de Monumentenwet 1988. Artikel 6.4, eerste lid, onder a, van het Besluit omgevingsrecht (Bor) bepaalt dat we advies moeten vragen aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap indien de activiteit betrekking heeft op:
1. het slopen van een beschermd monument of een deel daarvan voor zover van ingrijpende aard;
2. het ingrijpend wijzigen van een beschermd monument of een belangrijk deel daarvan, voor zover de gevolgen voor de waarde van het beschermde monument vergelijkbaar zijn met de gevolgen van het geval, bedoeld onder 1.;
3. het reconstrueren van een beschermd monument of een belangrijk deel daarvan, waarbij de staat van het monument wordt teruggebracht naar een eerdere staat of een veronderstelde eerdere staat van dat monument, of;
4. het geven van een nieuwe bestemming aan een beschermd monument of een belangrijk deel daarvan.

Het project valt in deze categorie, omdat het monument ingrijpend wordt gewijzigd en gereconstrueerd.

Het project is ter beoordeling voorgelegd aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is. De Minister adviseert als volgt:

Het Heimans diorama werd in 1926 samengesteld door P.L. Steenhuizen, destijds taxidermist van Artis. Het verbeeldt een Texels duinlandschap, bestaande uit een door W.G. F. Jansen

beschilderd achterdoek met daarvoor een stilleven dat is opgebouwd uit zand, gedroogd botanisch materiaal, opgezette dieren en licht- en geluideffecten. Deze vorm van natuurpresentatie -waarin opgezette dieren worden opgesteld in een nagebootste biotoop bestaande uit botanisch materiaal en andere (nagemaakte) natuurelementen voor een geschilderd achterdoek- wordt ook wel een habitat diorama genoemd. Dergelijke natuurhistorische diorama's maakten eind negentiende en begin twintigste eeuw hun opgang in de Europese zoölogische en natuurhistorische musea. Het Heimans Diorama past geheel in die ontwikkeling.

Het diorama werd destijds gemaakt in de 'rotonde' aan de oostzijde van het Aquariumgebouw. Dit gebouwdeel -oorspronkelijk gebouwd als collegezaal- is bouwkundig aangepast om het diorama te huisvesten en toegankelijk te maken. Hiermee is het Heimans Diorama niet alleen onderdeel van de collectie van Artis, maar tevens onderdeel van het gebouwde rijksmonument. Het is van monumentale waarde als ensemble van collectie- en gebouwgebonden onderdelen en het is als habitat diorama van hoge cultuurhistorische waarde als zeldzaam voorbeeld van deze vorm van natuurpresentatie. Het is als zodanig van belang als hoofdstuk in de geschiedenis van het presenteren van natuur en meer specifiek de ontwikkeling van diorama's; als het samengaan van taxidermie, schilderkunst en theatrale enscenering; en als product van 'natura artis magistra', de bijzondere samenhang tussen natuur, kunst en wetenschap. Een substantieel deel van het diorama is nog oorspronkelijk. In 1983 heeft het een ingrijpende restauratie ondergaan waarbij het grootste deel van het landschap (de gedroogde planten en opgezette dieren) is vernieuwd conform de oorspronkelijke opzet, met behoud van de gehele oorspronkelijke onderconstructie en het geschilderde achterdoek.

Bij de asbestinventarisatie voorafgaand aan de restauratie van het aquariumgebouw is ook in het diorama asbest aangetroffen. Omwille van een veilige toegankelijkheid voor publiek en personeel zal dit gesaneerd moeten worden. Uit onderzoek is echter gebleken dat het niet mogelijk is om het asbest uit het duinlandschap te verwijderen. Dat geldt ook voor de onderconstructie van het landschap die is opgebouwd uit ruw geschaafde houten delen. Deze onderdelen moeten daarom als verloren worden beschouwd. Het achterdoek daarentegen kan wel worden gesaneerd. Dit zal worden gedemonteerd en tijdelijk elders worden opgeslagen.

Het is de intentie van Artis en de Heimans en Thijsse Stichting om dit unieke ensemble na de sanering terug te brengen om het ook aan volgende generaties te kunnen tonen. Het restauratie- en verbouwingsplan voor het Aquariumgebouw voorziet qua routing en bouwkundige ingrepen dan ook in de terugkeer van het diorama. In de nieuwe situatie loopt de bezoekersroute met hellingbaan langs de ruimte van het diorama, waardoor de publiekstoegankelijkheid wordt vergroot en het diorama sterker deel uitmaakt van het gebouw en de beleving. Met het oog op de noodzakelijke demontage is het diorama onlangs alzijdig en nauwgezet geïnventariseerd en gedocumenteerd, zowel 2D (fotorapportage met beschrijving, waaronder technische gegevens van alle onderdelen, materialen, flora en fauna) als 3D (digitale driedimensionale opname). Hiermee is de huidige situatie minutieus vastgelegd en is de basis aanwezig om in de toekomst een betrouwbare reconstructie te kunnen maken. Ten behoeve daarvan adviseer ik deze rapportages -zodra ze gereed zijn- aan de aanvraag toe te laten voegen.

Conclusie
Met de sloop en demontage van het diorama gaan cultuurhistorische waarden verloren. Gelet echter op de (financiële) omstandigheden, de noodzaak tot asbestsanering en de reeds uitgevoerde inventarisatie en documentatie van het diorama, kan er ingestemd worden met het plan. Voorwaarde daarbij is wel dat het diorama wordt teruggebracht conform de huidige situatie, die grotendeels overeenkomt met de oorspronkelijke opzet en die is vastgelegd met de 3D scan. Dit betekent dus restauratie van het geschilderde doek en volledige reconstructie van het duinlandschap met gedroogde flora en opgezette dieren. Ook het aanbrengen van licht- en geluidseffecten hoort daarbij. Middels een getrouwe reconstructie kan het verlies aan monumentale waarden worden beperkt. Ondanks de bedoeling het diorama na sanering te restaureren en reconstrueren, is hierover enige onzekerheid vanwege de hoge kosten die hiermee gemoeid zijn en de financiële situatie van de verantwoordelijke partijen. Afgezien echter van dit financiële voorbehoud, staan alle verbouwingsplannen (routing Aquariumgebouw) en werkzaamheden (documentatie, sanering en bouwkundig) in het teken van terugkeer van het diorama. In overweging wordt gegeven om met betrokken partijen nadere procesafspraken vast te leggen over het vervolg.

.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is van oordeel dat (onder bovengenoemde voorwaarden) het belang van de monumentenzorg zich niet verzet tegen het verlenen van de omgevingsvergunning. Bij de beoordeling van het project is rekening gehouden met het gebruik van het rijksmonument.

Wij nemen dit advies over.

Conclusie
Het project voldoet aan de toetsingscriteria voor de activiteit 'slopen, verstoren, verplaatsen of wijzigen van een beschermd rijksmonument' met inachtneming van de voorschriften die bij deze omgevingsvergunning horen.

D. BESLUIT

Wij besluiten, gelet op de hiervoor opgenomen overwegingen:

- De aangevraagde omgevingsvergunning te verlenen;
- Aan de omgevingsvergunning de volgende voorschriften te verbinden:

Voorschriften

Voorschriften betreffende het slopen, verstoren, verplaatsen of wijzigen van een beschermd monument.

het diorama moet worden teruggebracht met het doek en duinlandschap, met de driedimensionale opname van de opstelling als uitgangspunt. Aanpassingen zijn hierbij

mogelijk.

Inwerkingtreding besluit
Dit besluit treedt ingevolge artikel 6.1, tweede lid, aanhef en onder b, van de Wabo in werking met ingang van de dag na afloop van de termijn voor het indienen van een beroepschrift. Indien tijdens deze termijn een verzoek om een voorlopige voorziening wordt gedaan, treedt het besluit niet in werking voordat op dat verzoek is beslist.

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam,
namens deze,
de directeur van de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied,

voor deze,

5.1, 2, e

teammanager Regiebureau
directie Regulering & Expertise

Dit document is digitaal vastgesteld. Vandaar dat een zichtbare handtekening ontbreekt.

Beroepsclausule
Bent u het niet eens met dit besluit? Dan kunt u als u belanghebbende bent bij het besluit binnen zes weken na de dag waarop dit besluit ter inzage is gelegd een beroepschrift indienen bij:
Rechtbank Amsterdam
sector bestuursrecht
Postbus 75850
1070 AW Amsterdam

Vermeld in uw beroepschrift altijd de datum, uw naam, adres, handtekening, het referentienummer/kenmerk van dit besluit en de reden(en) waarom u beroep instelt. Stuur indien mogelijk een kopie van dit besluit mee.
Het indienen van een beroepschrift schort de werking van het besluit niet op. In spoedgevallen kan tijdens de beroepsprocedure een voorlopige voorziening worden gevraagd aan de voorzieningenrechter van de genoemde rechtbank.
U kunt ook digitaal het beroep- en verzoekschrift indienen bij de genoemde rechtbank via http://loket.rechtspraak.nl/bestuursrecht. Daarvoor moet u wel beschikken over een elektronische handtekening (DigiD). Kijk op de genoemde site voor de precieze voorwaarden.
Voor het behandelen van het verzoek en het beroep worden griffiekosten in rekening gebracht.
Voor meer informatie over het instellen van beroep kunt u kosteloos de brochure 'Bezwaar en beroep tegen een beslissing van de overheid' bestellen via telefoonnummer 1400 (lokaal tarief) of downloaden van deze site:

https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2015/04/14/bezwaar-en-beroep-tegen-een-beslissing-van-de-overheid.

E. BIJLAGEN

De volgende bijlagen behoren bij deze omgevingsvergunning:

- Gegevens en bescheiden
  De documenten die onlosmakelijk verbonden zijn aan deze beschikking kunt u terugvinden via de link welke onderaan de begeleidende mail staat. U dient zo spoedig mogelijk deze documenten te downloaden of een overzicht hiervan veilig te stellen voor uw eigen administratie.
- Uitvoeringsvoorschriften.
- Nadere aanwijzingen/informatie.

Uitvoeringsvoorschriften

Mededeling aanvang en beëindiging werkzaamheden

1. Het bevoegd gezag wordt ten minste twee werkdagen voor de feitelijke aanvang van de werkzaamheden waarvoor vergunning is verleend door de houder van deze vergunning schriftelijk van de aanvang van de werkzaamheden in kennis gesteld.
2. Het bevoegd gezag wordt uiterlijk op de eerste werkdag na de dag van beëindiging van de werkzaamheden, door de houder van deze vergunning schriftelijk van de beëindiging van de werkzaamheden in kennis gesteld.

Naar aanleiding van deze omgevingsvergunning zal er een toezichtzaak worden opgestart. U ontvangt hierover een e-mail van de toezichthouder. Mededelingen met betrekking tot de uitvoering kunt u mailen naar de verantwoordelijke toezichthouder.

Nadere aanwijzingen/informatie

Rechten van derden

Het verlenen van deze omgevingsvergunning laat rechten van derden onverlet.

Intrekking

Er zijn verschillende redenen waarom een omgevingsvergunning kan worden ingetrokken:

- als er gedurende een bepaalde termijn geen handelingen zijn verricht met gebruikmaking van deze vergunning;
- op verzoek van de vergunninghouder;
- als hiervoor een zwaarwegend belang aanwezig is;
- op verzoek van een ander bestuursorgaan of een adviseur, als deze bij het besluit betrokken is geweest (artikel 2.29 en artikel 2.33 van de Wabo);
- op basis van artikel 7 van de Wet Bibob als er sprake is van feiten en omstandigheden als bedoeld in artikel 3 van deze wet. Dit kan zich onder meer voordoen bij projectoverdracht en/of wijziging van de betrokkenen.

Overschrijving

Het is mogelijk om een omgevingsvergunning over te schrijven, zodat iemand anders de vergunninghouder wordt. Dit moet minimaal een maand voor de gewenste overschrijving aan het bevoegd gezag worden gemeld (artikel 2.25, tweede lid, van de Wabo).
Daarbij moet u de volgende gegevens aanleveren:

- naam en adres van de vergunninghouder;
- de omgevingsvergunning(en) met kenmerk waar het verzoek betrekking op heeft;
- naam, adres en telefoonnummer van degene voor wie de omgevingsvergunning zal gaan gelden;
- een contactpersoon van degene voor wie de omgevingsvergunning zal gaan gelden;
- het tijdstip waarop de overschrijving plaats zal vinden.

Andere toestemmingen/vergunningen

Wij maken u erop attent dat voor de totale uitvoering en ingebruikneming van uw project, naast deze omgevingsvergunning, er mogelijk nog meer vergunningen en/of ontheffingen van andere overheden (Rijk, Provincie of Waterschap) nodig zijn.

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens definitief geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	7